

ספר עזרא פרק ז

(ו) הוא עזרא עלה מבבל והוא ספר מהיר בתורת משה אשר נתן יהוה אלהי ישראל ויתן לו המלך כיד יהוה אלהיו עליו כל בקשתו:
(ז) ויעלו מבני ישראל ומן הכהנים והלויים והמשררים והשערים והנתינים אל ירושלים בשנת שבע לארתחשסתא המלך:
(ח) ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך:
(ט) כי באחד לחדש הראשון הוא יסד המעלה מבבל ובאחד לחדש החמישי בא אל ירושלים כיד אלהיו הטובה עליו:
(י) כי עזרא הכין לבבו לדרש את תורת יהוה ולעשת וללמד בישראל חק ומשפט:
(יא) וזה פרשנו הנשתנו אשר נתן המלך ארתחשסתא לעזרא הכהן הספר ספר דברי מצות יהוה וחקיו על ישראל: על ישראל:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ל/א

לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו דגחון חציין של אותיות של ס"ת דרש דרש חציין של תיבות והתגלח של פסוקים יכרסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין של תהלים והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים

מהרש"א על קידושין דף ל/א

לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל אותיות כו'. וכה"ג דרשו פ' חלק ובפ' אין דורשין איה סופר כל אותיות שבתורה דלפי פשוטו סופר ממש כמו עזרא הסופר שפן הסופר אין זה במעלות התורה כ"כ כמ"ש סופרי המלך ועוד כי הוא מוכרע ממקומו דכתיב סופרים תרעתים שמעתים כו' דנדרש במעלות התורה כמ"ש בסוטה ובפ' חלק וכן סופר דכתיב גבי איה שוקל דנדרש איה שוקל הק"ו וק"ל:

שו"ע אורח חיים - סימן תקפ

בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם שלשה ימים; ובט' בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו;

ספר טורי זהב על או"ח - סימן תקפ

בט' בו לא נודע כו'. תימה גדולה הא איתא בסליחות של י' בטבת דבט' בו מת עזרא הסופר וצ"ע רב

ספר פרי מגדים על או"ח - משבצות זהב - סימן תקפ

(א) בטי בו. עט"ז. וכ"ה במ"א ו' ובאר הגולה ובא"ר אות ה' בכל בו ובה"ג שבט' בטבת מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה יע"ש

ספר ברכי יוסף על או"ח - סימן תקף

דין ב. בט' בו לא נודע הצרה וכו'. כתב הרב ט"ז (ס"ק א) תימא גדולה, הא איתא בסליחות של עשרה בטבת, דבט' בו מת עזרא הסופר. וצ"ע רב. עכ"ל. ומאי דמייתי הרב מסליחות וכן הרב מגן אברהם (ס"ק ו), עמהם הסליחה, דכן כתבו בהלכות גדולות (סי' יח עמ' רלג) ובספר הכלבו (סי' סג), והרב מגן אברהם מזכירים כמה זימני בסימן זה. ועוד כתבו דמת גם כן נחמיה בן חכליה:

ואשר תמה הרב ט"ז, אין כאן תימא, שהרי כתבו בה"ג וכלבו בט' בו לא כתבו רבותינו על מה הוא, ובו ביום מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה. והדבר פשוט דהגם דייענו דמתו בו עזרא ונחמיה, ממה שלא נכתב על מה מתענין יש

סוד בדבר, דאי התענית משום עזרא ונחמיה לכתבו להדיא בט' בו על שמתו עזרא ונחמיה, כדרך שכותבים בכל יום על מה. אלא מדכתוב סתם, סוד יש בענין. וכן משמע מדברי ארחות חיים סי' כ"ג שכתב וז"ל, בט' בו לא כתבו רבותינו על מה, ונסתר הסוד, ובו ביום מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה, עכ"ל. וכצ"ל בכלבו, ונסתר הסוד. וכונתן כדכתיבנא בעניותין. ובספר הקבלה להראב"ד (עמ' מב) כתב שכיונו ברוח הקדש להריגת רבינו יוסף הלוי שנהרג בו ביום. ועמ"ש הרב בית דוד סי' שי"ו, ואשתמיטתיה דברי בה"ג והכלבו, ע"ש:

ספר תורת משה לחת"ס - קצת מדרוש לכבוד התורה

והנה במג"א כתב שאיתא בסליחה שמת בו בט' טבת עזרא הסופר וצ"ע מ"ט לא ידעו במג"ת וה"ג מזה ונ"ל דאחכז"ל בסנהדרין ראוי ה' שתנתן תורה ע"י עזרא לולי שקדמו מרע"ה ואעפ"כ נתנה כתב על ידו והענין שבתחילה כתב הקודש הלז שאנו משתמשים בו עתה היה גנוז בס"ת שבארון הקדש וההדיוטים היו משתמשים בכתב ליבונאה ואתא עזרא ומסר כתב הקודש לכל בני ישראל (יעוין גמרא סנהדרין דף) והטעם בזה משום שבאותיות התורה וצורתם ותגין וקוצין מרומזים תורה שבע"פ וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש והרי ר"ע דרש על כל קוץ תלי תלים של הלכות וכל זמן שהי' תורה שבע"פ שמורה בפייהם ולא היו צריכים לעיין בפנים ולהוציא דברים מרמיות הקרא ה' די שיהי' הכתב הקדוש הזה גנוז בכבודו במקומו ויסתכלו בו הנביאים והחכמים בעת הצורך ודי לעולם שישתמשו בכתב ליבונאה אמנם בעו"ה משגלתה שכנה וירדה שכחה לעולם כמו שלבסוף הוצרך רבינו הקדוש לכתוב תורה שבע"פ ה"נ בימי עזרא הוצרך עכ"פ למסור סימני התורה ורמזיה לכלל ישראל כדי שידעו להוציא הדין מרמזי הקרא והי' זה בדורו כאלו נתנה התורה על ידו:

ספר תורת משה לחת"ס - קצת מדרוש לכבוד התורה

והנה רע ומר בהעתקת התורה יונית או לכל לשון בהיות התורה כתובה בלשונה שנאמרה מפי הקב"ה למרע"ה הרי היא כפטיש יפוצץ סלע וכל פסוק סובל כמה פירושים שונים וממש אין לומר בו דבר ע"ד פשוטו שלא יסבול גם פ"א אחר ועל כרחן של ישראל שישמעו לדברי חכמים ולפירושים וחידותם משא"כ העתק התורה ללשון לע"ז א"א כ"א לבחור ע"כ כוונה פשוטה אחד ולכתבו באותו הלשון כי אין לשונות העמים סובלים ככה וגם אין אתנו יודע עד מה לכתוב בחכמה ובינה כמו שנכתבה התורה ע"י הקב"ה והיות כן בהעתק התורה יונית אז החלו עם בני"י לטעום טעם פשוטו של מקרא ומאז החל האפיקורסות להתנוצץ ולא אבו שוב שמוע לקול דברי חכז"ל ולפירושיהם כאשר בעו"ה עדיין מרקד בינינו ולסברה מזויפת של אותם הכופרים אין תועלת במעשה עזרא ואין הפסד וצרה כ"כ במיתתו ע"כ יפה אמרו במליצה נאה במג"ת וה"נ הנ"ל שביום ח' טבת הועתקה התורה יונית והי' חשך בעולם וביום ט' טבת לא נודע מה צרה הי' בו רצה אע"פ שמאז כבר הוקבע יום ט' טבת לתענית מפני מיתת עזרא מ"מ אח"כ כשהועתקה תורה יונית בחרו להם פשוטה של מקרא עד שלא נודע להם שוב מה צרה הי' ביום ט' במיתת עזרא הסופר

אגרת רב שרירא גאון

(לט) וספרא וספרי דרשי דקראי אינון והיכא רמיזא הלכתא בקראי, ומעקרא במקדש שני ביומי דרבנן קמאי לפום הדין אורחא הוו תני להון

רמב"ם פירוש המשניות - הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות

לפיכך היו חלקי הדינין המיוסדים בתורה על העיקרים האלה שהקדמנו נחלקים לחמשה חלקים:

החלק הראשון פירושים מקובלים מפי משה, ויש להם רמז בכתוב, ואפשר להוציאם בדרך סברא, וזה אין בו מחלוקת, אבל כשיאמר האחד כך קבלתי אין לדבר עליו:

החלק השני, הם הדינים שנאמר בהן הלכה למשה מסיני, ואין ראיות עליהם כמו שזכרנו, וזה כמו כן אין חולק עליו:

החלק השלישי, הדינין שהוציאו על דרכי הסברא ונפלה בם מחלוקת, כמו שזכרנו, ונפסק הדין בהן על פי הרוב, וזה יקרה כשישתנה העיון, ומפני כך אומרים (יבמות דף עו ע"ב) אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה. אבל נפלה המחלוקת והעיון בדבר שלא נשמע בו הלכה, ותמצא בכל התלמוד שהם חוקרים על טעם הסברא שהוא גורם המחלוקת בין החולקים, ואומרים במאי קא מיפלגי, או מאי טעמא דר' פלוני, או מאי בינייהו, והם מביאים אותו על ענין זה ברוב מקומות. וזוכרים הטעם הגורם למחלוקת, כגון שיאמרו רבי פלוני מחזיק טענה פלונית, ופלוני מחזיק טענה פלונית וכדומה לו. אבל מי שיחשוב שהדינין שנחלקין בהם כמו כן מקובלים מפי משה, וחושבים שנפלה המחלוקת כדרך טעות ההלכות, או השכחה, או מפני שאחד מהם קבל קבלת אמת והשני טעה בקבלתו, או שכה, או לא שמע מפי רבו כל מה שצריך לשמוע, ויביא ראיה על זה מה שנאמי (סנהדרין דף פח ע"ב), משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמעו כל צרכן רבתה מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות, זה הדבר מגונה מאד והוא דברי מי שאין לו שכל ואין בידו עיקרים ופוגם באנשים אשר נתקבלו מהם המצות, וכל זה שוא ובטל. ומה שהביאו להאמין באמונה הזאת הנפסדת, הוא מיעוט הסתכלותו בדברי החכמים הנמצאים בתלמוד. שהם מצאו שכל הפירוש המקובל מפי משה הוא אמת, ולא נתנו הפרש בין העיקרים המקובלים ובין תולדות ת, ולא נתנו הפרש בין העיקרים המקובלים ובין תולדות הענינים, שיוציאו אותן בעיון. אבל אתה אל יכנס בלבך ספק, שמחלוקת ב"ש וב"ה, באמרם (ברכות פ"ח, דף נא ע"ב), מכבדין את הבית ואחר כך נוטלים לידים, או נוטלין לידים ואח"כ מכבדין את הבית, ותחשוב שאחד משני הדברים האלו אינו מקובל מפי משה מסיני, אבל הטעם שהוא גורם להיות חולקים, הוא מה שזכר בתלמוד (שם נב ע"ב), שאחד מהם אוסר להשתמש בעם הארץ והשני מתיר. וכן כל מה שידמה לאלו המחלוקות שהם ענפי הענפים: אבל מה שאמרו, משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמעו כל צרכם רבתה מהלוקת בישראל, ענין זה מבואר, שכל ב' אנשים בהיותם שוים בשכל ובעיון ובידיעת העיקרים שיוציאו מהם הסברות, לא תפול ביניהם מחלוקת בסברתם בשום פנים, ואם נפלה תהיה מעוטא, כמו שלא נמצא שנחלקו שמאי והלל אלא בהלכות יחידות. וזה מפני שדעות שניהם היו קרובות זה לזה בכל מה שיוציאו בדרך סברא. והעיקרים כמו כן, הנתונים לזה כמו העיקרים הנתונים לזה. אבל כאשר רפתה שקידת התלמידים על החכמה ונחלשה סברתם נגד סברת הלל ושמאי ובם נפלה מחלוקת ביניהם בעיון על דברים רבים, שסברת כל אחד ואחד מהם היתה לפי שכלו, ומה שיש בידו מן העיקרים. ואין להאשימם בכל זאת. שלא נכריח אנחנו לשני חכמים מתוכחים בעיון להתוכח כשכל יהושע ופנחס, ואין לנו ספק כמו כן במה שנחלקו בו, אחרי שאינם כמו שמאי והלל או כמו שהוא למעלה מהם, שהקב"ה לא צונו בעבודתו על ענין זה. אבל צונו לשמוע מחכמי הדור, כמו שנאמר (דברים יז), אל השופט אשר יהיה בימים ההם. ועל הדרכים האלו נפלה המחלוקת, לא מפני שטעו בהלכות, ושהאחד אומר אמת והשני שקר. ומה מאד מבואר ענין זה לכל המסתכל בו. ומה יקר וגדול זה העיקר במצות:

והחלק הרביעי, הם הגזרות שתקנו הנביאים והחכמים בכל דור ודור, כדי לעשותם סייג לתורה. ועליהם צוה הקב"ה לעשותם. והוא מה שאמר במאמר הכללי (ויקרא יח), ושמרתם את משמרת, ובאה בו הקבלה (יבמות דף כא). עשו משמרת למשמרת. והחכמים יקראו אותם גזרות. ולפעמים תפול בהם מחלוקת לפני החכם, שהוא אוסר כך מפני כך, ולא יסכים עליו חכם אחר. וזה הרבה בתלמוד, שאומרים רבי פלוני גזר כך, משום כך וכך, ורבי פלוני לא גזר. וזה כמו כן סבה מסבת המחלוקת. שהרי בשר עוף בחלב הוא גזרה מדרבנן, כדי להרחיק מן העברה, ולא נאסר בתורה אלא בשר בהמה וחיה אבל אסרו חכמים בשר עוף, כדי להרחיק מן האיסור. ויש מהם מי שלא יגזור גזרה זו, שרבי יוסי [הגלילי] היה מתיר בשר עוף בחלב, וכל אנשי עירו היו אוכלים אותו, כמו שנתפרסם בתלמוד (שבת דף קל). וכשתפול הסכמה על אחת מן הגזרות, אין חולק עליה בשום פנים. וכשיהיה פשוט איסורה בכל ישראל, אין לחלוק על הגזרה ההיא. אפילו הנביאים בעצמם לא היו רשאים לבטל אותה. וכן אמרו בתלמוד, שאליהו ז"ל לא היה יכול לבטל אחד משמונה עשר דברים שגזרו בית שמאי ובית הלל. והביאו טעם על זה, לפי שאיסורן פשט בכל ישראל:

והחלק החמישי, הם הדינים העשויים על דרך חקירה וההסכמה בדברים הנוהגים בין בני אדם, שאין בם תוספת במצוה ולא גרעון. או בדברים שהם תועלת לבני אדם בדברי תורה. וקראו אותם תקנות ומנהגים. ואסור לעבור עליהם. וכבר אמר שלמה ע"ה על העובר עליהם (קהלת י), ופורץ גדר ישכנו נחש. ואלו התקנות רבות מאד, ונוכרות בתלמוד ובמשנה. מהם בענין איסור והיתר, ומהם בענין הממונות. ומהם תקנות שתקנו נביאים, כמו תקנת משה ויהושע ועזרא, כמו שאמרו (מגילה פ"א, דף ד. ד.), משה תקן להם לישראל שיהיו שואלים ודורשים בהלכות פסח בפסח. ואמרו (ברכות פ"ז, דף מח ע"ב), משה תקן הזן בשעה שירד המן לישראל. אבל תקנות יהושע ועזרא הם רבות. ומהם תקנות מיוחדים מן החכמים, כמו שאמרו, התקין הלל פרוזבול (שביעית פ"י), התקין רבי

גמליאל הזקן (גיטין דף לד ע"ב), התקין רבן יוחנן בן זכאי (ביצה דף ה). והרבה בתלמוד, התקין ר' פלוני, התקין ר' פלוני. ויש מהם תקנות מיוחסות להמון החכמים, כמו שאמרו (כתובות דף מט ע"ב), באושא התקינו, או כמו שנאמר, תקנו חכמים, או תקנת חכמים, וכדומה לזה הרבה:

ספר המצות להרמב"ם - השרש השני

שאיין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או מרבו: כבר בארנו בפתיחת חבורנו בפירוש המשנה שרוב דיני התורה יצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הן פירושים מקובלים ממה שאיין מחלוקת בהם אבל הם מביאין ראיה עליהן באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שימצא בו רמז

מורה על הפירוש ההוא המקובל או היקש יורה עליו וכבר בארנו זה הענין שם וכשיהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא לחכמים שהוציאו בהיקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שנמצא בתלמוד שיסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן כי פעמים יהיה פירוש מקובל לפיכך הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצא בתלמוד שלמדוהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו אחר שהמקבלים אמרו שהוא דאורייתא ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן שאין שם כתוב יורה עליו

השגות הרמב"ן על ספר המצות - העיקר השני

ופליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, שאם נאמר שאין המדות הנדרשות מקובלות מסיני לא נצטוינו לדרוש ולפרש בהם את התורה, א"כ בלתי אמתיות, והאמת הוא פשטיה דקרא, לא הדבר הנדרש, כמו שהזכיר ממאמרם, אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ועקרנו שורש קבלתנו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, ורוב התלמוד אשר יוסד בהן. והרב חוזר ומודה שאין הסבה מפני שאינן אמתיות, ואם אמתיות הן מה בין המקום שהן מזכירין זה בפירוש או בסתם, שאם נאמר כיון שלא נכתב הדבר בתורה אינן בכלל המצות, אף המוזכרות מהן בתלמוד לומר בהן דאורייתא הוא מגזירה שוה או מריבוי, אף הן לא נכתבו. ומה שאומר "מפני שהוא נודע בקבלה, לאבהקש", אם המדות אמתיות הכל נודע בקבלה מאתו יתברך...

ואין אלו ענפים אלא עיקרים וראויים לקרותם עוד דברי תורה ולמנותם כמו שהוא מונה אותם שהזכירו בהן בתלמוד שזה דאורייתא או גוף תורה, אין בהן הפרש ולא מצד שיהיו מסופקות באמתותן. ואולי יסבור שהדין הנדרש במדה מן המדות עם היותו אמת אבל אין לו רמז בכתוב ולא נכתב המקרא אלא לפשוטו לא להוציא ממנו הדין ההוא והרי הוא נקרא דרבנן, וכשנשמע אותם אומרים שהוא מדאורייתא או שיאמרו שהוא גוף התורה נמנה אותו מפני שהוא נודע בקבלה כי הרבוי או הגזירה שוה בפסוק ההוא נכתבו להוציא בו הדין ההוא הנלמד. ומכל מקום באותן שלא הזכירו שהן דאורייתא הרי אמתת הדין אצלו בספק אם הוא מדברי סופרים לגמרי שחדשו אותו בבית דין או שלמדנו אותו מפי משה רבינו, ונקרא דברי סופרים לפי שאין לו רמז בפסוק התורה, ואינו בכלל תורה צוה לנו משה, כלומר תרי"ג מצות. ואנו לא מצינו דעת חכמים בזה, שהמדות כלן אצלם כדבר מפורש בתורה ודורשים אותם מדעתם, ובגזירה שוה הצריכו קבלה מפורשת מפני שהוא דבר שיכול אדם לדרוש בו כל היום ולסתור בו כל דיני התורה, כי התיבות יכפלו בתורה כמה פעמים, אי אפשר לספר גדול להיות כולו במלות מחודשות, ונתפרש זה במקומות מן התלמוד שאמרו אדם דן קל וחומר מעצמו ואין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קבלה מרבו, כמו שהוזכר בשני של נדה, ובמקומות אחרים. והם אומרים, לשתוק קרא מניה וליתי בקל וחומר, ולפעמים מתרצין מילתא דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא. ובפרק איזהו מקומן אמרו, סמיכה גופא לשתוק קרא מיניה ותייתי במה מצינו, ושם אמרו, סלקא דעתך אמינא ליתו בק"ו מבן צאן. ובפרק ואלו הן הנחנקין הקשו, אלא [הקישא למה לי, לכדתנא דבי חזקיה. הניחא למאן דאית ליה דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה] הקישא למה לי. ולענין שחיטת פסח שדוחה שבת אמרו להם הלל לזקני בתירא, נהי דג"ש לא גמרינו ק"ו איבעי לכו למידן דאדם דן קל וחומר מעצמו, אמרו לו ק"ו פריכא הוא. מאשים חכמתם מפני שלא דרשו מעצמם ק"ו לחלל שבת בשחיטת הפסח בק"ו מן התמיד, שהמדות האלה כדבר מפורש בתורה הם...

אבל עיקר שרשי התלמוד שכל הנדרשין בתלמוד באחת משלש עשרה מדות כולן דברי תורה והם פירוש תורה

שנאמרה למשה בסיני בין שנאמר שקבלו אותן בפרט כמו שלמדנו מפי הגבורה דקדושין הן בכסף ושהם נרמזים בתורה מקיחה קיחה, ובשטר ושהם נרמזים מויצאה והיתה... ובין שנאמרו לו הדברים סתם ונצטוו לדרוש התורה בכללה במדרשי שלש עשרה מדות והסכימו החכמים במדרש כל מצוה ומצוה, ואע"פ שבאו במקומות אסמכתות כבר אמרנו שהם מקשים ומתרצים הם בפירוש. ואם יש מהם סתומות במקומות מועטים אינם נעלמים מלומדי הגמרא, וכבר אמרו, לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי [פגול אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא מגזירה שוה. וכן אמרו עוד בנותר לעולם אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה הוא ולא למדו הכתוב אלא בגזירה שוה] וכן אמרו בבתו מאנוסתו. וכן אמרו עוד שהרי הנסקלין הן הן גופי תורה ולא למדו הכתוב אלא בג"ש כולן, כמו שאמורים בגמרא כריתות. הרי הג"ש כתורה שוה, ולא לענין פירש מה שכתוב בתורה בלבד אלא אף להביא דבר מחודש שאינו כתוב בתורה כגון בתו מאנוסתו ושאר העריות הנלמדות בה כגון אם חמותו ואם חמיו, בת בת בנו ובת בן בנו. ומאמרם "לעולם אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך" יורה שמזהירין על כל גזירה שוה שנדרשת להם, ולא שאלו בלבד הן עיקר...

והנה הרב תלה הר נופל הזה בחוט השערה. אמר, "העיקר אשר הועילוננו בו עליהם השלום והוא אמרם אין מקרא יוצא מידי פשוטו, והיות לשון התלמוד מחפש בכל מקום ואומר גופיה דקרא במאי משתעי". וחס ושלום כי המדרשים כולם בענין המצות אין בה מקרא יוצא מידי פשוטו אלא כולם בלשון הכתוב נכללים, אע"פ שהם מרבים בהם בריבויים... אבל הכתוב יכלול הכל, כי אין הפשט כדברי חסרי דעת הלשון ולא כדעת הצדוקים, כי ספר תורת ה' תמימה, אין בה אות יתר וחסר, כולם בחכמה נכתבו, ולא מצאו מדרש שהוא עיקרי במצות מוציא מקרא מידי פשוטו זולתי הנדרש בו והיה הבכור אשר תלד כמו שהזכירו במסכת יבמות... וכן הענין בכל מקום הנדרש להם בענין משל ומליצה יאמינו כי שניהם אמת פנימי וחיצוני... אבל יש לו מדרש עם פשוטו ואינו יוצא מידי כל אחד מהם, אבל יסבול הכתוב את הכל ויהיו שניהם אמת.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכג/ב

תנו רבנן בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזוהמא ליסטרן של קדרה וסכין קטנה שעל גבי שלחן התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה מאי התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו אמר אביי התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ועדיין בידו אחת אין בשתי ידיו לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפילו בשתי ידים אמר ליה רבא מכדי התירו קתני מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו אלא אמר רבא התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ועדיין באדם אחד אין בשני בני אדם לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם איתיביה אביי מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה ושין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל אמר רבי חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות

ספר תקנת השבין - אות ד

ונחמיה הוא היה הראשון לחדש גזירות וסייגות חדשות בישראל והוא כפי הנראה היה המתחיל בזה וכנזכר בספרו קבלת איסור מוקצה ומשא ומתן בשבת, וכן אחריו כל חבריו אנשי כנסת הגדולה הם בעלי התקנות והסייגות בישראל והזהירו על זה בפירוש בשלושה דברים שאמרו (אבות א', א') ועשו סייג לתורה, ומוסיף עליהם נחמיה בעשיית סייג דלצורך שעה אף שאינו ראוי להתקיים לעולם שהרי במוקצה התירו וחזרו והתירו וכמו שאמרו (שבת קכ"ג ע"ב) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו, והכל כפי מה שראה צורך לגדור הדור שלא ישובו לכסלה, אף הוא חידש ענין חזרת קבלת התורה שבאו על החתום באלה ושבועה לשמור תורת ה' ככתוב בספרו (נחמיה י', ל'), ומבית אבותיו למדה כמו שאמר דוד המלך ע"ה נשבעתי ואקיימה וגו' (תהלים קי"ט, ק"ו) ולמדו מזה (נדרים ח'). דנשבעין לקיים המצוה לזרוזי נפשיה, ואף הוא קיבלה מזקיננו בועז שאמר חי ה' שכבי וגו' (רות ג', י"ג) ואמרו ז"ל (רות רבה ו', ד') ליצרו נשבע, ובא נחמיה ופירסמה לעצה זו בכל ישראל, וכל עניניו ומעשיו היה בענין זה להוסיף גדרים וזירוזים אלהבא שלא יעברו עוד:

ספר מחשבות חרוץ - אות כ

דעל ידי נס זה שבא על ידי אסתר חזרו לקבל התורה מאהבה שזהו עץ החיים דאין עץ חיים אלא תורה כמו שאמרו בריש תנא דבי אליהו (פרק א') ואז היה מתחלת התגלות תורה שבעל פה שהתחיל מאנשי כנסת הגדולה והם שאמרו (אבות א', א') העמידו תלמידים הרבה להרביץ תורה שבעל פה שצריך קבלה תלמיד מרב דוקא ועשו סייג לתורה הם הוספות כל התקנות והסייגים שכולם מאנשי כנסת הגדולה. וזהו יסוד תורה שבעל פה שהותחל כבר על ידי דוד ושלמה דמלכות פה תורה שבעל פה קריין לה. אבל כל זמן שהיתה הנבואה בישראל היה עיקר השתדלות לבוא למדריגת נבואה ונקראו בני הנביאים. ומאנשי כנסת הגדולה ואילך התחילו כל ישראל להשתדל להשיג מדריגת החכמה בתורה שבעל פה ונקראו תלמידי חכמים וזהו השלמת כח המלכות. והתחיל אחר המחייט עמלק דימי המן שהוא הגורם ריפוי ידים מדברי תורה דעל כן בא ללחום ברפידים וממנו נמשך הקרירות והעצלות בלבבות בני ישראל מדברי תורה דכשאין הקול קול יעקב בבתי כנסיות ובתי מדרשות אז הידים ידי עשו ולתורה שבעל פה צריך יגיעה גדולה וכמו שאמרו בתנחומא (פרשת נח ג') דעל כן עיקר כפיית הר כגיגית היה על תורה שבעל פה עיין שם. ואם כן מה דהדר קיבלוה בימי אחשוורוש מאהבה היינו גם כן העיקר תורה שבעל פה וכמו שנתבאר. וקיבלו להתייגע בדברי תורה בלא רפיון ידים כי מחו מלבם זכר עמלק המרפה:

תלמוד ירושלמי מסכת ראש השנה דף ו/א

דא"ר חנינה שמוות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות מתו אבות נפקדו אימהות. בראשונה בירח בול שבו העלה נובל והארץ עשויה בולות בולות. שבו בוללים לבהמה מתוך הבית. בראשונה בירח זיו שבו זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. מיכן והילך ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ויהי בחדש כסלו שנת עשרים בחדש העשירי הוא חדש טבת. רשב"ל אמר אף שמוות המלאכים עלו בידן מבבל. בראשונה ויעף אלי אחד מן השרפים שרפים עומדים ממעל לו מיכן והילך והאיש גבריאל כי אם מיכאל שרכם.

ספר שיחת מלאכי השרת - ד"ה ירושלמי פרק קמא דר"ה

מכאן מצאו קצת מפקרים מקום לומר כי שמוות המלאכים מחודש בידם מבבל מה שקיבלו מן הבבליים והפריסיים אשר הם שנהגו בזה וישראל קיבלו מהם. והוסיפו פשע ורשע בדברים כאלו אשר אין אנו רשאים להשיב עליהם כלל כמשפט לאפיקורסי ישראל דכל שכן דפרקי טפי. וגם לא להזכיר שפת שקר ולשון רמיה שלהם רק לבקש יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות וגו' (תהלים י"ב, ד'):

אמנם ביאור מה שאמר עלו מבבל על דעתך. כי ידוע כי שמוות הדברים כולם יש להם טעם לפי הענין ואבוהון דכולהו (בראשית ב', כ"ג) לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה וגו' חוה כי היא היתה אם כל חי (שם ג', כ') וכמוהם הרבה בתורה ונביאים כתובים בטעם קריאת שמוות האנשים והמקומות על מאורעות וטעמים שונים. וכן בדברי חז"ל במקומות הרבה אשר לא פורש טעם שמוותם בתורה פירשו לנו הם טעמים לשבח. והמה יעידו גם על כל נעלם כי לא נקרא שום שם דבר על דרך ההזדמן בלבד רק לסיבת מה:

וכפי זה הנה גם למלאכים נוכל לקרוא לכל מלאך ומלאך שם כפי כח פעולתו הנגלית אלינו במה שיפעול כח שליחותו אשר אל הפעולה ההוא הוא שלוח על שמה נקראהו. ונתפרש הטעם מה שלא נקראו (בראשונה) בשם אצל חז"ל (במדבר רבה י', ה') דבר אחר והוא פלאי אמר לו המלאך איני יכול לומר לך שמי שלפי השליחות ששולח הקב"ה אותנו קורא לנו שם הוי והוא פלאי לפי פלא ופלא שעושה על ידו הוא קורא לו שם עד כאן:

..ומתחילת בית שני נעלם הגילוי השכינה רצה לומר גילוי דבר זה שה' שוכן תוך בני ישראל וכמו שאמרו (ברכות ד'). ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה בימי יהושע אלא שגרם החטא וכדרך וכו'. רצה לומר נס נגלה בשידוד הטבע ולא נס נסתר אלא שגרם החטא שהוצרך להתעלם ההנהגה הנגלית בשידוד הטבע בכל עת על ידי שם ה' השוכן. כי גם זה היה בהעלם כי כאשר אין נסים ושידודים נגלים רק בהסתר בהנהגת הטבע אז אין ניכר שה' שוכן בתוכינו רק הוא בהעלם. וזהו הסתלקות הנבואה אז שגם הוא גילוי שכינת ה':

ודבר זה גרם החטא אז שיעלם על ידי בקשת אנשי כנסת הגדולה לפי ראותם גודל החטאים אמרו (יומא ס"ט ע"ב) לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן. שביטלו ליצרא דעבודה זרה. ובשיר השירים רבה (ז', י"ד) [על פסוק דמתה לתמר] שהיה זה בימי מרדכי ואסתר. ועל ידי כפיית היצר דעבודה זרה שהוא ההיפך מהכרת השם יתברך כאשר כפו לו השיגו גילוי השכינה. וכן כאשר שמעו לו אז הושדד הטבע להרע להם כמדתו יתברך מדה כנגד מדה לפי שהם

אמרו אין ה' רואה (יחזקאל ח', י"ב) לכן הראם כי הוא רואה כל מעשיהם אבל כאשר נתבטל יצרא דעבודה זרה שזה גרם החטא שהוצרך להתבטל אז ממילא נסתלקה הנבואה והשכינה גם כן מבני ישראל כי לא היה להם דבר שעל ידו ישיגו גילוי שכינת השם יתברך אצלם רק היה הכל בהעלם. ולכך אסתר שהיא סוף גלות בבל הוא סוף כל הניסים הנגלים שניתנו לכתוב שמן אז והלאה היו נסים נסתרים שלא ניתנו לכתוב: ומאן דאמר שגם אסתר לא ניתנה לכתוב כתבו התוס' (מגילה ז'. ד"ה נאמרה) דהיינו ברוח הקודש אבל מדרבנן ניתנו לכתוב [ומה שכתבו שם פירוש הגמרא דיומא תמוה דאם כן מאן דאמר לא ניתנה לכתוב דביומא רצה לומר אף מדרבנן והדרא קושיא לדוכתא איך פליג אסתם משנה ומנו האי מאן דאמר וצריך עיון. וראיתי במהרש"א שם שהרגיש בזה]:

ופירושו שלגבי השם יתברך לא היה כן נס גלוי שהוא שינוי ההנהגה הטבעית ולכך ברוח הקודש לא ניתנה לכתוב שאין כאן נס גלוי. אבל אצל החכמים ובני הדור היה נס גלוי מצד זה שהיה נראה תוקף התפילה שפעלה שהם שלוש התעניות שצמו וביום התענית השלישי היה גדולתו של מרדכי בהיותו עסוק בשקו ובתעניתו. תכיפות העניינים היו דברים גלויים מאוד לכל באי העולם שרק כח תפילת מרדכי פעלה כל זה שלכן רבים מעמי הארץ מתייהדים ונפל פחד מרדכי עליהם. ולכן מדרבנן שהם חכמי בני אדם מצדם ניתן לכתוב: וזהו שמתרץ שם הגמרא אליביה דהך מאן דאמר מוקי לה כר' בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר וכו'. והוא מופלא לכאורה דעדיין דרשת שחר מאי עביד פתח בשחר וסיים באילת. אבל רצה לומר שמצד התפילה היתה אסתר סוף כל הנסים הנגלים דוגמת השחר שדבר זה הוא גם כן מעיד על היות השכינה דבוקה בישראל להושיעם שהיא הגורמת שינוי סדר. ואף על פי שאז לא היה שינוי סדר באמת אצל השם יתברך אבל אצל בני אדם היה ניכר אז שה' בתוך בני ישראל ודבק בהם גם לשנות הסדר. ודבר זה היה אסתר הסוף שמן הוא והלאה נפסק גילוי השכינה ושינוי סדר הנגלה לעין מכל וכל:

וזהו דברי האומר כי שמות במלאכים עלו מבבל. שעד שלא עלו מבבל והיתה השכינה בתוך בני ישראל בגלוי היה בכל עת המצטרך שינוי סדר ונשתנו שמות המלאכים כמו שנתבאר לעיל. אבל משעלו מבבל והיה סוף כל הניסים והפלאים משינוי הטבע להיות מצויים בישראל שנסתלקה מהם השכינה והנבואה אז עלו בידם שמות המלאכים שהתחילו לקרוא לכל מלאך בשמו המיוחד לו לפי שאינו שכיח מעתה שישתנה משמו כלל: